

Оригінальна стаття / Original article

Journal of PERIOPERATIVE MEDICINE

• Медицина Періопераційна •

• www.perioperative.org.ua •

DOI: 10.31636/prmd.v8i2.2

Як недобросовісне внесення відомостей до ЕСОЗ може призвести до кримінальної відповідальності керівника медичного закладу та працівників?

Крістіна Кольчинська, адвокатка, радниця GOLAW

Анастасія Шаповал, адвокатка GOLAW

Анотація. У 2023 році правоохоронні органи порушили кримінальну справу проти керівництва та медичного персоналу відомого регіонального медичного центру через значні розбіжності між обсягом медичних послуг, зафіксованим в Електронній системі охорони здоров'я (ЕСОЗ), та фактично наданою медичною допомогою. Медичний заклад уклав договір із Національною службою здоров'я України (НСЗУ), згідно з яким оплата медичних послуг здійснювалася на глобальній основі, за кожного пацієнта. Протягом двох років медичні працівники систематично вносили неправдиву інформацію до системи, зокрема дані про послуги, які або взагалі не надавались, або надавались в меншому обсязі, ніж передбачалось умовами договору з НСЗУ. Фальсифікація призвела до завищених виплат із державного бюджету. Ця справа підкреслює зростаючу тенденцію притягнення до кримінальної відповідальності за фальсифікацію медичних даних в рамках державної програми медичних гарантій. Обвинуваченим висунуто звинувачення за двома статтями Кримінального кодексу України, що передбачає можливе покарання, включно зі значними термінами ув'язнення. Наразі справа перебуває на стадії судового розгляду, очікуються подальші розслідування та свідчення свідків. Цей випадок є критичним прикладом наслідків таких порушень як для залучених осіб, так і для репутації медичного закладу.

Ключові слова: ЕСОЗ, НСЗУ, програма медичних гарантій, недостовірні медичні записи, відповідальність медичних працівників, привласнення бюджетних коштів

Вступ

Електронна система охорони здоров'я (надалі — «ЕСОЗ») є ключовим інструментом, за допомогою якого Національна служба здоров'я України (надалі — НСЗУ) здійснює функції замовника медичних послуг за програмою медичних гарантій населення [1]. Дані, зібрані в системі, забезпечують НСЗУ не-

обхідною інформацією для моніторингу обсягу наданих послуг та визначення потреб населення в медичному обслуговуванні.

Важливо розуміти, що саме на підставі відомостей, внесених до ЕСОЗ, формуються звіти, які є підставою для оплати медичних послуг за договором

з НСЗУ. Недостовірність записів у системі призводить до недостовірності звіту, внаслідок чого медичний заклад отримує бюджетні кошти безпідставно.

Таким чином, внесення даних до ЕСОЗ — це не лише питання електронного документообігу чи внутрішньої організації роботи медичного закладу. Актуальна судова практика підтверджує, що внесення недостовірних відомостей до ЕСОЗ створює ризики як для керівників закладів охорони здоров'я, так і для медичного персоналу. Правоохоронні органи можуть розпочати кримінальне провадження за статтями Кримінального кодексу, які передбачають значні строки позбавлення волі [2–5].

Одна зі справ, над якою наразі працюють адвокати юридичної фірми GOLAW, є ілюстрацією загальної тенденції до посилення кримінального переслідування за порушення у сфері надання послуг за державною програмою медичних гарантій.

Пропонуємо розглянути її детальніше.

Кримінальна справа як приклад сучасних тенденцій

Протягом 2022–2023 років один з провідних регіональних закладів охорони здоров'я укладав договори з НСЗУ про надання медичних послуг за пакетом «Мобільна паліативна допомога дорослим і дітям». Оплата послуг за цим пакетом у той період здійснювалася за тарифом у формі глобальної ставки. Суть цього механізму полягає в тому, що НСЗУ виплачує закладу фіксовану суму щомісяця протягом терміну дії договору.

Водночас методика розрахунку глобальної ставки залежить від пакета медичних послуг та визначається щороку постановою Кабінету Міністрів України. Зокрема, для пакета «Мобільна паліативна допомога дорослим і дітям» у 2022–2023 роках глобальна ставка визначалася як добуток кількості пацієнтів, яких заклад готовий обслуговувати, та встановленої ставки на медичну послугу [6–7]. Важливо, що фактична кількість пацієнтів, яким заклад надавав послуги в поточному періоді, могла перевищувати договірну, проте оплата за такий період залишалася незмінною.

При укладенні договору з НСЗУ запланована вартість медичних послуг на наступний рік визначається саме на підставі аналізу даних ЕСОЗ про кількість послуг, фактично наданих закладом у попередньому періоді. Більше того, НСЗУ має право переглядати і змінювати заплановану вартість медичних послуг протягом терміну дії договору, у тому числі збільшувати її, якщо дані в ЕСОЗ показують, що фактичні

обсяги послуг перевищують погоджені. Тобто, чим більший обсяг послуг відображено в ЕСОЗ, тим вищою може бути ціна договору.

Станом на 2025 рік механізм оплати за пакетом «Мобільна паліативна допомога дорослим і дітям» змінився, і наразі застосовується інший тариф. Проте за глобальною ставкою НСЗУ продовжує оплачувати послуги за іншими пакетами, наприклад, за пакетом «Профілактика, діагностика, спостереження та лікування в амбулаторних умовах», до якого входять проведення гастроінтестинальної, урологічної/гінекологічної, ортопедичної ендоскопії, а також ендоскопії органів дихання та ЛОР-органів [8].

Саме в контексті особливостей механізму оплати медичних послуг необхідно розглядати кримінальне провадження, яке правоохоронці розпочали у 2023 році щодо працівників закладу охорони здоров'я. Підставою для розслідування стало виявлення істотних розбіжностей між обсягом медичних послуг, відображених у ЕСОЗ, та фактично наданою медичною допомогою.

За версією правоохоронців, медичний персонал протягом 2 років систематично вносив до ЕСОЗ недостовірні медичні записи про послуги, які насправді або взагалі не надавалися, або надавалися в значно меншому обсязі, ніж передбачено в договорі з НСЗУ. Зокрема, частина пацієнтів, про взаємодії з якими вносилися записи до ЕСОЗ, перебували у той час за кордоном. Деякі паліативні хворі отримували від лікаря лише одну телефонну консультацію на місяць, хоча, щоб послуга вважалася наданою, медичний працівник мав щомісяця проводити 4 телефонні консультації та здійснювати 4 відвідування пацієнта за місцем проживання. Окремі особи не знали, що перебувають на обліку як паліативні хворі, й спеціалізованої допомоги взагалі не потребували.

У результаті таких дій медичного персоналу ЕСОЗ містила завищені дані про обсяг наданих медичним закладом послуг за пакетом «Мобільна паліативна допомога дорослим і дітям». Оскільки ці дані безпосередньо впливали на визначення запланованої вартості медичних послуг на наступний період, штучне завищення показників у системі призводило до її необґрунтованого збільшення і, як наслідок, безпідставних оплат з бюджету. За попередніми підрахунками, такі дії нібито спричинили державі майнову шкоду на суму щонайменше 4 мільйони гривень.

Керівник медичного закладу, на думку обвинувачення, не просто знав про ці порушення — він ор-

ганізував і контролював внесення недостовірних даних до ЕСОЗ. Медичні працівники ж безпосередньо втілювали цю схему, вносячи хибну інформацію та засвідчуючи її своїми кваліфікованими електронними підписами (надалі — «КЕП»).

Наслідки для керівника медичного закладу та персоналу

Наразі справа перебуває на стадії судового розгляду. Враховуючи її складність, необхідність дослідження значного обсягу документації та висновків судових економічних експертиз, а також проведення допитів понад 100 свідків, судовий розгляд, ймовірно, відбуватиметься протягом тривалого часу.

Для керівника медичного закладу та медичних працівників потенційні наслідки є вкрай серйозними. Їхні дії були кваліфіковані за двома статтями Кримінального кодексу: ч. 5 ст. 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) та ч. 3 ст. 362 (несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї).

Санкція ч. 5 ст. 191 КК України передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна. Це одне з найсуворіших покарань, яке може бути призначене за порушення у сфері державних медичних гарантій, яке спричинило значну майнову шкоду.

Покарання, встановлене у ч. 3 ст. 362 КК України, є дещо м'якшим та передбачає позбавлення волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Окрім реальної загрози багаторічного позбавлення волі та втрати права працювати за фахом для лікарів, медичний заклад може також зіткнутися з негативними наслідками: стягненням завданої державі шкоди, втратою репутації та довіри з боку пацієнтів і НСЗУ.

Загальні рекомендації

Особливості описаної справи дозволяють сформулювати конкретні практичні кроки, які допоможуть уникнути подібних ситуацій.

Для забезпечення достовірності даних в ЕСОЗ та мінімізації юридичних ризиків, пов'язаних з фінансуванням медичних послуг за рахунок бюджетних коштів, керівництву закладів охорони здоров'я необхідно впровадити систему внутрішнього контролю та навчання медичних працівників, яка включатиме:

- **організацію регулярного навчання персоналу правил роботи в ЕСОЗ.** Доцільно проводити інструктажі щодо порядку внесення відомостей до ЕСОЗ з акцентом на юридичних наслідках недостовірності медичних записів. За результатами навчання варто складати протоколи та ознайомлювати медичних працівників з ними під підпис;
- **заохочення медичних працівників брати участь у безкоштовних навчальних програмах.** НСЗУ регулярно проводить безкоштовні онлайн-курси та вебінари щодо правил роботи з ЕСОЗ та оновлень законодавства. Участь у таких програмах допомагає персоналу бути в курсі актуальних вимог та уникати помилок при внесенні даних;
- **встановлення реалістичних планових показників без створення тиску на персонал.** Керівникам не варто створювати для працівників ситуацію вибору між виконанням планових показників і дотриманням вимог закону. Варто встановлювати реалістичні цілі, які можуть бути досягнуті законними методами;
- **інформування працівників про неприпустимість передачі КЕП іншим особам.** Необхідно чітко роз'яснити працівникам, що вони відповідають за усі дані, завірені їхнім КЕП, та скласти протокол за результатами такого інформування;
- **роз'яснення персоналу меж юридичної відповідальності.** Доцільно пояснити, що кожен працівник може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за внесення недостовірних даних до ЕСОЗ, навіть якщо це зробили за вказівкою керівництва. Виконання незаконного наказу не звільняє від відповідальності.

Працівникам медичних закладів, щоб уникнути ризику притягнення до кримінальної відповідальності, необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- **здійснювати перевірку достовірності даних перед внесенням до ЕСОЗ.** Оскільки електронний цифровий підпис прирівнюється за

юридичною силою до власноручного підпису, важливо завжди перевіряти достовірність інформації перед її внесенням до ЕСОЗ та посвідченням КЕП, а виявлені помилки негайно виправляти за встановленою процедурою;

- **не вносити записи про медичні послуги, які медичний працівник особисто не надавав;**
- **ніколи не передавати КЕП іншим особам, навіть колегам або керівнику.** Працівник несе повну відповідальність за всі записи, завірені його КЕП, незалежно від того, хто фактично їх вносив;
- **категорично відмовлятися від виконання вказівок керівництва щодо внесення недостовірних даних до ЕСОЗ.** Згідно з п. 6 ч. 1 ст. 66 КК України, перебування особи в службовій залежності під час вчинення правопорушення є підставою для пом'якшення покарання, а не звільнення від відповідальності.

Висновки

Недобросовісне внесення відомостей до ЕСОЗ може призвести не лише до кримінальної відповідальності керівників і медичних працівників, але й до серйозних фінансових і репутаційних наслідків для медичних закладів. Для запобігання подібним ситуаціям медичним закладам необхідно впровадити комплексний підхід: систему внутрішнього контролю, регулярне навчання персоналу, встановлення реалістичних планових показників та забезпечення розуміння кожним працівником особистої відповідальності. Крім того, медичним працівникам та

керівництву необхідно приділяти особливу увагу правильному застосуванню КЕП і уникати будь-якої форми маніпуляцій з медичними записами.

References

1. Про утворення Національної служби здоров'я України: постанова КМУ від 27.12.2017 № 1101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-%Do%BF#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
2. Ухвала Приморського районного суду міста Одеси від 04.06.2025 у справі 522/8090/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/12793111> (дата звернення: 09.11.2025).
3. Ухвала Івано-Франківського міського суду від 03.10.2025 у справі № 344/17486/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130722060> (дата звернення: 09.11.2025).
4. Ухвала Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 21.04.2025 у справі № 335/796/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126774008> (дата звернення: 09.11.2025).
5. Ухвала Голосіївського районного суду міста Києва від 28.04.2025 у справі № 752/5568/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128916543> (дата звернення: 09.11.2025).
6. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2022 році: постанова КМУ від 29.12.2021 № 1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2021-%Do%BF#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
7. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2023 році: постанова КМУ від 27.12.2022 № 1464. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1464-2022-%Do%BF#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
8. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2025 році: постанова КМУ від 24.12.2024 № 1503. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1503-2024-%Do%BF#Text> (дата звернення: 09.11.2025).

How might fraudulent data entries in the eHealth system expose a medical institution's management and staff to criminal liability?

Kristina Kolchynska, lawyer, counsel at GOLAW

Anastasiia Shapoval, lawyer at GOLAW

Abstract. In 2023, law enforcement agency launched a criminal case against the management and medical staff of a prominent regional medical centre due to significant discrepancies between the volume of medical services recorded in the Electronic Health System (EHS) and the actual medical care provided. The medical institution had entered into an agreement with the National Health Service of Ukraine (NHSU), under which payment for medical services was made on a global, per-patient basis. However, over a period of two years, medical workers systematically entered false information into the system, including data about services that were either never provided or provided in smaller amounts than what was required under the terms of the NHSU contract. The falsification resulted in inflated payments from the state budget. The case highlights the growing trend of criminal liability for falsifying medical data under the state medical guarantee program. The defendants are facing charges under two articles of the Criminal Code of Ukraine, with potential penalties including significant prison sentences. The case is currently under judicial review, with further investigations and witness testimonies expected. This case serves as a critical example of the consequences of such violations, both for the individuals involved and for the medical institution's reputation.

Key words: Electronic Health Care System of Ukraine (eHealth, EHS), National Health Service of Ukraine (NHSU), Medical Guarantees Program, false medical records, overreporting of medical services, liability of healthcare personnel, misappropriation of public funds.